

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

Guidelines for Leadership Development According to The Seven
Sappurisadhamma of Small School Administrators Under
The Office of Ang Thong Primary Education Area

สุรพงษ์ มาลาม

Surapong Mamlam

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก 2) ศึกษาหลักการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบศึกษาเอกสาร แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และระเบียบวิธีเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง จำนวน 253 คน โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเอกสารการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์ทางสถิติ คือ หาค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า :

คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ความเชี่ยวชาญในเรื่องเทคนิคหรือวิชาการที่รับผิดชอบ การมีความกระตือรือร้น อยากรู้อยากเห็น การตัดสินใจที่ดี ความสนใจเอาใจใส่ ความคิดสร้างสรรค์ การมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง และความเชื่อมั่นในตนเอง ตามลำดับ

หลักการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง พบว่า มีคุณลักษณะทั้งหมด 47 ประการ โดยมีแนวทาง คือ การวิเคราะห์ตนเอง รู้จักผลที่เกิดมาจากเหตุ แนวทางการดำเนินชีวิต การรู้จักประมาณตน รู้จักเวลา รู้จักชุมชน สังคม การรู้จักบุคคล รู้ภูมิปัญญา

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง มี 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การสร้างการรับรู้ด้วยตนเอง การรับรู้หรือการรู้จัก (Awareness) เป็นการหยั่งลึกหรือการเข้าใจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 2) การสร้างวินัยให้ตนเองสร้างวินัยให้ตนเอง (Self- Discipline) เป็นการปฏิบัติตนด้วยการควบคุมตนเอง 3) การพัฒนาตนเองด้วยการศึกษา ประสบการณ์ และการให้การแนะนำจากผู้ที่มีอาวุโสกว่า

คำสำคัญ: การพัฒนา, ภาวะผู้นำ, หลักสัปปุริสธรรม 7, ผู้บริหารโรงเรียน

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the leadership characteristics of administrators in small schools under Office of Ang Thong Primary Educational Service Area, 2) to develop the leadership according to seven principles of Sappurisa Dhamma of administrators in small schools under Office of Ang Thong Primary Educational Service Area, and 3) to propose the guideline for development of leadership according to seven principles of Sappurisa Dhamma of administrators in small schools under Office of Ang Thong Primary Educational Service Area. The mixed research methodology was used in the study.

The research results were found that:

The state of leadership characteristics of administrators in small schools under Office of Ang Thong Primary Educational Service Area was at a high level overall. In each aspect consideration, the highest level was on technical and academic skills, followed by energetic, good decision, interest and attention, creative thinking, good health and self-confidence respectively.

The development of leadership according to seven principles of Sappurisa Dhamma of administrators in small schools under Office of Ang Thong Primary Educational Service Area consists of 47 characteristics in self-analysis, knowing the consequence, life living guideline, knowing moderation, knowing the proper time, knowing the society, knowing the individual, and knowing ingenuity.

The guideline for development of leadership according to seven principles of Sappurisa Dhamma of administrators in small schools under Office of Ang Thong Primary Educational Service Area has 3 aspects; 1) Building awareness and understanding on a particular item by oneself, 2) Building self-discipline, and 3) Self-development by learning, experiences, and suggestions from the skillful.

Key words: Development, Leadership, Seven principles of Sappurisa Dhamma, School Administrators

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนไทยทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ความสามารถ และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีระบบเศรษฐกิจที่มีโครงสร้างที่เข้มแข็ง มีเสถียรภาพแข่งขันได้ยั่งยืน มีความมั่นคงทางพลังงาน มีการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค มีโครงสร้างพื้นฐานที่มีคุณภาพได้มาตรฐานสากล รักษาทุนธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมสู่ความสมดุลของระบบนิเวศ สร้างความมั่นคงภายในประเทศ ป้องกันและลดผลกระทบจากภัยคุกคามข้ามชาติ รวมทั้งให้ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญต่อความร่วมมือในการพัฒนาภายใต้กรอบข้อตกลงต่าง ๆ ในระดับอนุ

ภูมิภาค ภูมิภาค และโลก มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้ภาครัฐมีประสิทธิภาพสูงขึ้น สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทัวถึง ตรวจสอบได้ และปราศจากคอร์รัปชั่น ซึ่งได้กำหนดให้การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการขับเคลื่อนแผนให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้น การพัฒนาการศึกษาของชาติ จึงเป็นภารกิจหลักในการพัฒนาคน อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในทุกกระบวน โดยมีกรอบ ทิศทางการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) เป็นกรอบในการดำเนินการ เพื่อให้การพัฒนาประเทศในทุกกระบวนมีความสอดคล้องกัน และนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาประเทศให้ “มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, หน้า 11)

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา โดยตรงทำให้การบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ทางด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณการบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปในสถานศึกษาจะเกิดประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีลักษณะภาวะผู้นำสูง เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เหมาะสมทันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคโลกาภิวัตน์และเข้ากับทุกสถานการณ์ได้โดยใช้ความรู้ความสามารถให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้มีนโยบายในการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาโดยการปฏิรูปการศึกษา กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษา คือปฏิรูปสถานศึกษาครูและบุคลากรทางการศึกษา หลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนสถานศึกษาเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่สำคัญที่สุดในการจัดการศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547, หน้า 4)

ปัจจุบันความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีได้มีการพัฒนาเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว มีการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 ที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม รวมทั้งเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น (ชัยศักดิ์ สุกระกาญจน์, 2563) อีกทั้งการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้อุบัติขึ้นมาในโลก ส่งผลต่อระบบการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเชื้อไวรัสเริ่มระบาดในประเทศจีนปลายปีที่แล้วจนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2563 ยูเนสโก (UNESCO) รายงานว่ารัฐบาล 191 ประเทศทั่วโลก ประกาศปิดสถานศึกษาทั่วประเทศ มีผู้เรียนได้รับผลกระทบกว่า 1.5 พันล้านคน (มากกว่าร้อยละ 90 ของผู้เรียนทั้งหมด) สำหรับประเทศไทยสถานการณ์การระบาดเกิดขึ้นในช่วงสถานศึกษาชั้นพื้นฐานปิดภาคเรียน โดยในช่วงต้นเดือนเมษายน คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้เลื่อนวันเปิดเทอมภาคเรียนที่ 1 ไปเป็นวันที่ 1 กรกฎาคม 2563 ไทยจึงมีโอกาสดูบทเรียนจากต่างประเทศเพื่อเตรียมตัวให้พร้อมในการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับมาตรการป้องกันการระบาด พร้อมกับเตรียมมาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้เรียนได้รับผลกระทบจากรูปแบบการเรียนที่เปลี่ยนไป (พงศ์ทิศ วนิชานนท์, 2563)

การนำหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารจัดการสถานศึกษาถือได้ว่าเป็นทางเลือกหนึ่งที่ช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้หลักธรรมที่ผู้บริหารควรเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมในทุกเรื่อง ไม่ว่าในเรื่องใดก็ตาม ซึ่ง

หลักธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรประยุกต์ใช้เป็นรากฐานในการบริหารสถานศึกษาก็คือ สัปปริสธรรม 7 เป็นธรรมของสัตบุรุษ เป็นหลักสำหรับคุณสมบัติของคนดีหรือคุณธรรมของผู้ดี ที่ประกอบด้วยอัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักธรรม รู้หลักหรือรู้จักเหตุ อตถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล อตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน มัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ กาลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักกาลคือรู้กาลเวลาอันเหมาะสม ปริสสัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุม รู้กิจที่ควรประพฤติต่อชุมชนนั้น ๆ และบุคคลปรัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาควรยึดหลักธรรมสัปปริสธรรม 7 เพื่อการครองตนประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน และตัดสินใจ (ฐิตินันท์ ทวีกระแสน์, 2557, หน้า 2-3)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้นผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาหนทางแก้ปัญหาเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้เรียนให้ผลการเรียนเพิ่มขึ้นและพัฒนาทักษะต่าง ๆ ด้วย จึงได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง
2. เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบผสมวิธี (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยทั้งหมด 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง มี 3 ขั้นตอน คือ

1. ศึกษาจากเอกสาร
2. ศึกษาจากการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง
3. ศึกษาจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

1. ศึกษาจากเอกสาร

วิธีดำเนินการวิจัย : ศึกษาสภาพคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหาร, ความหมาย หลักสัปปริสธรรม 7, และศึกษาข้อมูลของสถานศึกษา

แหล่งข้อมูล : จากหนังสือ, ตำรา, บทความ, งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง, เว็บไซต์

เครื่องมือ : แบบการศึกษาเอกสาร (Document Study)

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ที่ได้ : สภาพคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง และกรอบแนวคิดในการวิจัย

2. ศึกษาจากการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาสภาพคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

แหล่งข้อมูล : กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู จำนวน 260 คน โดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ

เครื่องมือ : แบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล : แบบสอบถามตอนที่ 1 วิเคราะห์โดยใช้ ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าความถี่ (Frequency Distribution) ตอนที่ 2 วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ตอนที่ 3 วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ที่ได้ : สภาพคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาหลักการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง มีขั้นตอน ดังนี้

ศึกษาหลักการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

แหล่งข้อมูล : ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยใช้เทคนิค Snow Ball และเลือกแบบเจาะจง กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก

เครื่องมือ : แบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล : วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ที่ได้ : หลักการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยการปรับปรุง แก้ไข และนำเสนอ โดยมี

แหล่งข้อมูล : 1) อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก 2) อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม 3) ผู้วิจัย

เครื่องมือ : แบบศึกษาเอกสาร (Document Study)

การวิเคราะห์ : วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ที่ได้ : แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง” มีดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

สภาพคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองมีความคิดเห็นคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหาร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ความเชี่ยวชาญในเรื่องเทคนิคหรือวิชาการที่รับผิดชอบ การมีความกระตือรือร้น อยากรู้อยากเห็น การตัดสินใจที่ดี ความสนใจเอาใจใส่ ความคิดสร้างสรรค์ การมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง และความเชื่อมั่นในตนเอง ตามลำดับ

1. ด้านความเชี่ยวชาญในเรื่องเทคนิคหรือวิชาการที่รับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ลำดับที่ 1. สามารถสร้างความเชื่อถือให้กับผู้ใต้บังคับบัญชามากยิ่งขึ้นเท่านั้น อันดับที่ 2 วางแผนก่อนที่จะทำงาน และอันดับที่ 3 เข้าใจผลดี และผลเสียของเรื่องที่กระทำ ตามลำดับ ส่วนลำดับที่มีสภาพปัญหาต่ำที่สุด 3 ลำดับโดยเรียงจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อันดับที่ 7 สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ อันดับที่ 6 รู้จักเครื่องมือเครื่องใช้ รู้วิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับงาน และอันดับที่ 5 มีการจัดชั้นเรียนมีความปลอดภัย ตามลำดับ

2. ด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ลำดับที่ 1. มองโลกในแง่ดี อันดับที่ 2 ขยันรู้จักตนเอง และอันดับที่ 3 มีความสามารถกระตุ้นเร้าใจให้ผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติงาน ตามลำดับ ส่วนลำดับที่มีสภาพปัญหาต่ำที่สุด 3 ลำดับ โดยเรียงจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อันดับที่ 11 เป็นผู้ละเอียดอ่อนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น อันดับที่ 10 มีความคิดคล่องแคล่วสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และอันดับที่ 9 มีความนับถือตนเองว่ามีความสามารถทำเรื่องยาก ๆ ได้ ตามลำดับ

3. ด้านการตัดสินใจที่ดี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ลำดับที่ 1 มีการรับความคิดเห็นรอบด้านจากผู้ที่เกี่ยวข้องก่อนการตัดสินใจ อันดับที่ 2 จะต้องปฏิบัติลงไปด้วยความเด็ดเดี่ยว การตัดสินใจแต่ละครั้งต้องมีการศึกษาปัญหาเหตุผลและปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง และอันดับที่ 3 ตัดสินสิ่งใดสิ่งหนึ่งสิ่งใดหลังจากได้ศึกษาปัญหาอย่างดี ตามลำดับ ส่วนลำดับที่มีสภาพปัญหาต่ำที่สุด ได้แก่ อันดับที่ 5 มีการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ในทางที่ถูกต้องตรงกับข้อเท็จจริง ตามลำดับ

4. ด้านความใจใส่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ลำดับที่ 1 รู้ถึงงานที่ตนได้ทำเป็นอย่างดี อันดับที่ 2 สนใจเอาใจใส่ในงานที่ผู้ใต้บังคับบัญชาทำ อันดับที่ 3 ปกป้องผลประโยชน์ที่ตนควรมีหรือควรได้ และอันดับที่ 4 คอยปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชา ตามลำดับ

5. ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ลำดับที่ 1 เป็นผู้บรรลุจุดหมายทางอารมณ์ อันดับที่ 2 เมื่อมีวิกฤติการณ์เกิดขึ้นต้องสามารถควบคุมอารมณ์ได้ และอันดับที่ 3 ไม่ใช้อารมณ์ส่วนตัวในการแก้ปัญหา ตามลำดับ ส่วนลำดับที่มีสภาพปัญหาต่ำที่สุด 3 ลำดับ โดยเรียงจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อันดับที่ 6 ตัดสินใจการกระทำกิจกรรมใด ๆ ไปแล้วต้องเชื่อมั่นว่าจะทำสำเร็จ อันดับที่ 5 ไม่หวั่นไหวและมีอารมณ์คงที่ และอันดับ 4 มีความหนักแน่น ตามลำดับ

6. ด้านการมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ลำดับที่ 1 ครุยีนห่างจากนักเรียนด้วยระยะที่เหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด อันดับที่ 2 ครุมีระดับเสียงเหมาะสม มีการสื่อสารที่ดี พูดจาไพเราะ และอันดับที่ 3 มีเทคนิคการสอนที่ดี มีจิตวิทยาการสอน เช่น เล่าเรื่องสนุกสนานสลับการสอน ตามลำดับ ส่วนลำดับที่มีสภาพปัญหาต่ำที่สุด ได้แก่ อันดับที่ 5 ครุมีการสัมผัสคู่สนทนาอย่างเหมาะสม

7. ด้านมีความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ลำดับที่ 1 สามารถที่จะเข้ากับหมู่คณะได้ อันดับที่ 2 อดทนต่อความยากลำบากหรือความเจ็บปวดใด ๆ ได้และอันดับที่ 3 มีใจจดจ่อที่ดีในสิ่งที่ต้องการจะรู้หรือสนใจ ตามลำดับ ส่วนลำดับที่มีสภาพปัญหาต่ำที่สุด 3 ลำดับ โดยเรียงจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อันดับที่ 7 มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การสำเร็จไปด้วยดี อันดับที่ 6 มีความสามารถติดต่อกับผู้อื่นได้ง่าย และอันดับที่ 5 มีความกล้าหาญไม่กลัวอันตราย ตามลำดับ

สรุปข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาหลักการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

สรุปผลการวิจัยพบว่า หลักการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง 1) ความเชี่ยวชาญในเรื่องเทคนิคหรือวิชาการที่รับผิดชอบ 2) ความคิดสร้างสรรค์ 3) การตัดสินใจที่ดี 4) ความสนใจเอาใจใส่ 5) ความเชื่อมั่นในตนเอง 5) การมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง 6) การมีความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเห็น นำมาสังเคราะห์กับ หลักสัปปริสธรรม 7 ได้แก่ 1) ธัมมัญญา 2) อุตถัญญา 3) อุตตัญญา 4) มัตตัญญา 5) กาลัญญา 6) ปริสสุตา 7) ปุคคโลปริญญตา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความเป็นผู้รู้จักเหตุ (ธัมมัญญา)

1.1 มีคุณลักษณะ 8 ประการ ดังนี้

1. มีความฉลาดรอบรู้ และสามารถเชื่อมโยงของเรื่องราวต่าง ๆ 2. มีความเข้าใจผลดี และผลเสียของเรื่องที่กระทำ 3. รู้วิธีการทำงาน และรู้ว่าควรทำอะไรก่อน ทำอะไรหลัง 4. รู้จักเครื่องมือเครื่องใช้ รู้วิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับงาน 5. มีความคิดคล่องแคล่วสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ 6. การตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ในทางที่ถูกต้องตรงกับข้อเท็จจริง 7. มีการรับความคิดเห็นรอบด้านจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ก่อนการตัดสินใจ 8. รู้ระเบียบแบบแผนในการทำงาน

1.2 มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

วิเคราะห์ตนเอง ทั้งข้อดีและข้อด้อย ควรศึกษาและเรียนรู้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ไม่เข้าข้างตนเอง ค้นหาข้อบกพร่องต่าง ๆ และพยายามปรับปรุงแก้ไขตนเองในทุกด้าน เช่น สุขภาพ ความรู้ความสามารถ อุปนิสัย ความเชี่ยวชาญในเรื่องเทคนิคหรือวิชาการที่ตนเองรับผิดชอบ มีการพิจารณาแผนงาน ว่าอะไรต้องทำก่อนหลัง

2. ความเป็นผู้รู้จักผล (อุตถัญญา)

2.1 มีคุณลักษณะ 7 ประการ ดังนี้

1. รู้หลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ 2. มีความเข้าใจวัตถุประสงค์องค์การว่าจะไปทางไหนและเพื่อประโยชน์อะไร 3. รู้ว่าที่ตนทำอยู่อย่างนั้นดำเนินชีวิตอย่างนั้นเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร 4. ควรจะได้บรรลุถึงผลอะไร ที่ให้มีหน้าที่ ตำแหน่ง ฐานะการงาน

อย่างนั้น ๆ 5. การตัดสินใจแต่ละครั้งต้องมีการศึกษาปัญหาเหตุผลและปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง 6. ตัดสินสิ่งใดสิ่งหนึ่งสิ่งใดหลังจากได้ศึกษาปัญหาอย่างดี 7. รู้ถึงงานที่ตนได้ทำเป็นอย่างดี

2.2 มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

รู้จักผลที่เป็นมาแต่เหตุ หรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลต่าง ๆ ตามที่เป็นจริงและรู้ความมุ่งหมายวัตถุประสงค์ของสิ่งที่จะทำ และต้องรู้ว่าที่ตนทำอยู่อย่างนั้นดำเนินชีวิตอย่างนั้นเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไรหรือควรจะได้บรรลุถึงผลอะไร ที่ให้มีหน้าที่ ตำแหน่ง ฐานะการงาน

3. ความรู้จักตน (อัตตัญญา)

3.1 มีคุณลักษณะ 8 ประการ ดังนี้

1. การรู้จักประมาณตนในเรื่องต่าง ๆ ทั้งฐานะความเป็นอยู่ หน้าที่การงาน 2. มีจิตใจเป็นที่ยอมรับนับถือจากผู้อื่น 3. มีบุคลิกภาพที่ทำให้ผู้อื่นเชื่อตามได้ 4. รู้จักว่าสิ่งที่ตนทำพอควรแก่กำลัง 5. รู้แนวทางการดำเนินชีวิตของตนโดยการยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมเพื่อนำมาปฏิบัติ 6. ส่งเสริมให้ตนและคนรอบข้างอยู่อย่างมีความสุขได้ 7. เมื่อมีวิฤตการณ์เกิดขึ้นต้องสามารถควบคุมอารมณ์ได้ 8. มีความสามารถช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดในการปฏิบัติงาน

3.2 มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

แนวทางการดำเนินชีวิตของตนโดยการยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมเพื่อนำมาปฏิบัติและส่งเสริมให้ตนและคนรอบข้างอยู่อย่างมีความสุขได้ ผู้นำที่ตนนั้นจึงควรมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และสามารถประพฤติตนตามหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้นำนั้นสามารถเข้าใจและปฏิบัติตนได้ ตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และมีคุณธรรมเป็นแนวทางในการประพฤติที่ดีที่เป็นแบบอย่างให้แก่ผู้อื่น

4. ความรู้จักประมาณ (มัตตัญญา)

4.1 มีคุณลักษณะ 6 ประการ ดังนี้

1. รู้จักความพอดีในการพูดในการทำงาน ในการหาทรัพย์ ในการจ่ายทรัพย์ 2. รู้จักประมาณกำลังตนเอง ไม่ทำอะไรเกินตัว จนทำให้ตนเองและผู้อื่นเกิดความเดือดร้อน 3. ไม่พักผ่อนนอนหลับและการสนุกสนานรื่นเริงทั้งหลายจนเกินความพอดี 4. รู้จักการทำกิจทุกอย่างด้วยความเข้าใจวัตถุประสงค์เพื่อผลดีแท้จริงที่พึงต้องการ 5. ไม่ทำอะไรเพียงเพื่อเห็นแก่ความพอใจชอบใจ หรือเอาแต่ใจของตน 6. รู้จักทำตามความพอดี

4.2 มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

การรู้จักประมาณ รู้จักความพอเพียงและความพอดี กล่าวคือ ต้องรู้จักขอบเขตความพอเหมาะในการทำงานรวมถึงการดำเนินชีวิตซึ่งหลักธรรมนี้ทำให้ผู้ปฏิบัติรู้จักยั้งคิดในสิ่งที่ตนมี ไม่ทำอะไรเกินตัว จนทำให้ตนเองและผู้อื่นเกิดความเดือดร้อน และสามารถประกอบกิจการงานจนเกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้

5. ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา (กาลัญญา)

5.1 มีคุณลักษณะ 6 ประการ ดังนี้

1. รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจ ทำหน้าที่การงาน ปฏิบัติการต่าง ๆ 2. รู้ว่าเวลาไหน ควรทำอะไร อย่างไร และทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา ให้ถูกเวลา 3. เป็นคนตรงเวลา รู้คุณค่าของเวลาทำงานได้เสร็จตรงตามเวลา 4. วางแผนก่อนที่จะทำงาน 5. มีความยืดหยุ่นเข้าใจในสิ่งที่เป็นามธรรม 6. มีความฉลาดรอบรู้ และสามารถเชื่อมโยงของเรื่องราวต่าง ๆ

5.2 มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

รู้จักเวลา รู้เวลาในประกอบกิจการงานต่าง ๆ หรือทำงานให้ทันกับเวลาเหมาะสมกับเวลา หรือโอกาส ลำดับความสำคัญของงาน และรู้คุณค่าของเวลาผู้นำที่ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องเป็นผู้รู้จักการบริหารจัดการเวลาให้เหมาะสม

6. ความเป็นผู้รู้จักบริษัท หรือ รู้จักชุมชน สังคม (ปรีชาญาณ)

6.1 มีคุณลักษณะ 5 ประการ ดังนี้

1. การรู้จักชุมชนหรือสังคม ที่ตนอาศัยอยู่ ชุมชนในที่ทำงาน ชุมชนที่ตนจะเข้าไป 2. มีความเข้าใจความต้องการหรือไม่ต้องการอะไร 3. มีความเห็น มีข้อตกลงกันไว้อย่างไร การอันควรต้องทำ กิริยาอย่างนี้ ควรต้องพูดอย่างนี้ มีระเบียบวินัยอย่างนี้ มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ มีความต้องการอย่างนี้ 4. ควรเกี่ยวข้อง ควรต้องสงเคราะห์ ควรรับใช้ 5. ควรบำเพ็ญประโยชน์อย่างนี้ ๆ สามารถวางแผนได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติงานตามแบบแผนอย่างถูกต้อง และสอดคล้องตามสังคม

6.2 มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

การรู้จักชุมชน รู้สังคม อย่างถูกต้องทั้งด้านกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น เพื่อผู้นำนั้นจะสามารถวางแผนได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติงานตามแบบแผนอย่างถูกต้อง และสอดคล้องตามสังคมนั้นๆจนสามารถดำเนินงานตอบโจทยความต้องการของสังคมได้และยังทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปอย่างทันโลกทันเหตุการณ์

7. ความเป็นผู้รู้จักบุคคล (บุคคลปรีชาญาณ)

7.1 มีคุณลักษณะ 7 ประการ ดังนี้

1. รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใครยิ่งหรือหย่อน 2. รู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ๆ ทำให้รู้จักบุคคลแต่ละบุคคลโดยละเอียดถี่ถ้วน 3. คบหาแต่คนดี หรือทำให้เลือกใช้คนทำงานได้ถูกต้องตามความรู้และความสามารถของคนนั้น ๆ 4. มีความสามารถสร้างความสามัคคีและความเจริญก้าวหน้าให้แก่หมู่คณะและองค์กร 5. มีความสามารถกระตุ้นเร้าใจให้ผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติงาน 6. สนใจเอาใจใส่ในงานที่ผู้ใต้บังคับบัญชาทำ 7. คอยปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชา

7.2 มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

การรู้จักบุคคล รู้ภูมิปัญญา รู้ภูมิธรรมและรู้ประเภทของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องด้วย เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนหรือวางตัวให้เหมาะสมตามฐานะทั้งของเราและของผู้อื่นด้วย ดังนั้นผู้นำที่ดีย่อมต้องรู้จักบุคคล รู้ภูมิปัญญา รู้ภูมิธรรมและรู้ประเภทของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน เลือกคนในการทำงานร่วมกัน จึงจะทำให้การบริหารงานทุกๆ ด้าน เกิดประสิทธิภาพในการทำงานเกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติงานทุกคนตลอดจนสามารถสร้างความสามัคคีและความเจริญก้าวหน้าให้แก่หมู่คณะและองค์กร

นำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย แจกแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเด็นต่าง ๆ ภาวะผู้นำ และผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เข้ากับหลักสัปปุริสธรรม 7 และได้เสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ดังนี้

ความเป็นผู้รู้จักเหตุ (ธัมมัญญตา) มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้ วิเคราะห์ตนเอง ทั้งข้อดี และข้อด้อย ควรศึกษาและเรียนรู้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ไม่เข้าข้างตนเอง ค้นหาข้อบกพร่องต่าง ๆ และพยายามปรับปรุงแก้ไขตนเองในทุกด้าน เช่น สุขภาพ ความรู้ความสามารถ อุปนิสัย ความเชี่ยวชาญ ในเรื่องเทคนิคหรือวิชาการที่ตนเองรับผิดชอบ มีการพิจารณาแผนงาน ว่าอะไรต้องทำก่อนหลัง

ความเป็นผู้รู้จักผล (อัตถัญญตา) มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้ รู้จักผลที่เป็นมาแต่เหตุ หรือ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลต่าง ๆ ตามที่เป็นจริงและรู้ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ของสิ่งที่จะกระทำ และต้องรู้ว่าที่ตนทำอยู่อย่างนั้นดำเนินชีวิตอย่างนั้นเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไรหรือควรจะได้บรรลุถึงผลอะไร ที่ให้มีหน้าที่ ตำแหน่ง ฐานะการงาน

ความรู้จักตน (อัตถัญญตา) มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้ แนวทางการดำเนินชีวิตของตน โดยการยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมเพื่อนำมาปฏิบัติและส่งเสริมให้ตนและคนรอบข้างอยู่อย่างมีความสุขได้ ผู้นำที่ดั้นจึงควรมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และสามารถประพจน์ตนตามหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้นำนั้นสามารถเข้าใจและปฏิบัติตนได้ตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และมีคุณธรรมเป็นแนวทางในการประพจน์ที่ดีที่เป็นแบบอย่างให้แก่ผู้อื่น

ความรู้จักประมาณ (มัตตัญญตา) มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้ การรู้จักประมาณ รู้จักความพอเพียงและความพอดี กล่าวคือ ต้องรู้จักขอบเขตความพอเหมาะในการทำงานรวมถึงการดำเนินชีวิตซึ่งหลักธรรมนี้ทำให้ผู้ปฏิบัติรู้จักยั้งยั้งในสิ่งที่ตนมี ไม่ทำอะไรเกินตัว จนทำให้ตนเองและผู้อื่นเกิดความเดือดร้อน และสามารถประกอบกิจการงานจนเกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้

ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา (กาลัญญตา) มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้ รู้จักเวลา รู้เวลาในประกอบกิจการงานต่าง ๆ หรือทำงานให้ทันกับเวลาเหมาะกับเวลาหรือโอกาส ลำดับความสำคัญของงาน และรู้คุณค่าของเวลาผู้นำที่ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องเป็นผู้รู้จักการบริหารจัดการเวลาให้เหมาะสม

ความเป็นผู้รู้จักบริษัท หรือ รู้จักชุมชน สังคม (ปริสสัญญตา) มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้ การรู้จักชุมชน รู้สังคม อย่างถูกต้องทั้งด้านกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น เพื่อผู้นำนั้นจะสามารถวางตนได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติงานตามแบบแผนอย่างถูกต้อง และสอดคล้องตามสังคมนั้น ๆ จนสามารถดำเนินงานตอบโจทยความต้องการของสังคมได้และยังทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปอย่างทันโลกทันเหตุการณ์

ความเป็นผู้รู้จักบุคคล (ปุคคลโลปรัญญตา) มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้ การรู้จักบุคคล รู้ภูมิปัญญา รู้ภูมิธรรมและรู้ประเภทของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องด้วย เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนหรือวางตัวให้เหมาะสมตามฐานะทั้งของเราและของผู้อื่นด้วย ดังนั้นผู้นำที่ดีย่อมต้องรู้จักบุคคล รู้ภูมิปัญญา รู้ภูมิธรรมและรู้ประเภทของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน เลือกคนในการทำงานร่วมกัน จึงจะทำให้การบริหารงานทุก ๆ ด้าน เกิดประสิทธิภาพในการทำงานเกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติงานทุกคนตลอดจนสามารถสร้างความสามัคคีและความเจริญก้าวหน้าให้แก่หมู่คณะและองค์กร

โดยมีแนวทางในการพัฒนาผู้นำด้วยการใช้ การรับรู้ด้วยตนเอง และการสร้างวินัยให้ตนเอง (Development Through Self – Awareness and Self-Discipline), มักจะใช้ การรับรู้ หรือความเข้าใจด้วยการให้การศึกษา (Education) การฝึกอบรม (Training) การสร้างประสบการณ์ในงาน (Job experience) และการสอนงาน (Coaching) ตลอดจนผู้นำจะต้องช่วยพัฒนาตนเอง ทางทักษะด้านการสื่อสาร การพัฒนาความสามารถพิเศษ และการสร้างโมเดลผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในการพัฒนาภาวะผู้นำ

ด้วยตนเอง มีองค์ประกอบสำคัญ ประการคือ การสร้างการรับรู้ด้วยตนเอง (Self-awareness) และ การสร้างวินัยให้ตนเอง (Self-Discipline) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การสร้างการรับรู้ด้วยตนเองการรับรู้หรือการรู้จัก (Awareness) เป็นการหยั่งลึกหรือการเข้าใจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง การรับรู้หรือการรู้จักตนเอง (Self - Awareness) ถือเป็นกลไกสำคัญที่ควรเน้นหรือจดจำในการพัฒนาตนเอง (Self - Development) ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องมีการป้อนกลับด้วยตนเอง

2. การสร้างวินัยให้ตนเองสร้างวินัยให้ตนเอง (Self- Discipline) เป็นการปฏิบัติตนด้วยการควบคุมตนเอง ให้สามารถปฏิบัติตามระเบียบ หรือกฎเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ถือเป็น การพัฒนาตนเองวิธีหนึ่งในการพัฒนาผู้นำ ซึ่งจำเป็นจะต้องพิจารณาการสร้างวินัยให้ตนเองด้วย

3. การพัฒนาตนเองด้วยการศึกษา ประสบการณ์ และการให้การแนะนำจากผู้ที่มีอาวุโสกว่า การพัฒนาผู้นำมักเกิดขึ้นจากปัจจัยอื่น ๆ มากกว่าการรับรู้ด้วยตนเอง นอกจากกระบวนการความเข้าใจ และการรับรู้กิจกรรม ซึ่งสามารถช่วยให้บุคคลเตรียมตัวสำหรับบทบาทภาวะผู้นำ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง” ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้ สรุปผลการวิจัยพบว่า สภาพคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองมีความคิดเห็นคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหาร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ความเชี่ยวชาญในเรื่องเทคนิคหรือวิชาการที่รับผิดชอบ การมีความกระตือรือร้น อยากรู้อยากเห็น การตัดสินใจที่ดี ความสนใจเอาใจใส่ ความคิดสร้างสรรค์ การมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง และความเชื่อมั่นในตนเอง ตามลำดับ ซึ่งจากสภาพปัญหาดังกล่าวจะเห็นว่าภาวะผู้นำนั้นมีความสำคัญมากเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ อรุณ ไขพิมพ์ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า แนวทางส่งเสริมภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ จังหวัดขอนแก่น ผู้บริหารควรนำหลักสัปปริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนและส่งเสริมให้มีการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เพื่อที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในองค์กรการศึกษายิ่งขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับ จุลพล หนิมพานิช (2541, หน้า 71 – 74) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของการเป็นผู้นำที่ดี ประกอบด้วย มีความเชี่ยวชาญในเรื่องเทคนิคหรือวิชาการที่รับผิดชอบ เพราะความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นเรื่องจำเป็น สิ่งที่ควรรู้ เช่น รู้วิธีการทำงาน รู้ว่าควรทำอะไรก่อน รู้จักการวางแผน รู้จักเครื่องมือเครื่องใช้ รู้วิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานเป็นต้น ยิ่งผู้นำมีความรู้มากเท่าใดยิ่งสามารถสร้างความเชื่อถือให้กับผู้ใต้บังคับบัญชามากยิ่งขึ้นเท่านั้น

ส่วนด้านด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับแต่ละข้อจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ลำดับที่ 1. มองโลกในแง่ดี ลำดับที่ 2 ขยันรู้จักตนเอง

และอันดับที่ 3 มีความสามารถกระตุ้นเร้าใจให้ผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติงาน ตามลำดับ ส่วนลำดับที่มีสภาพปัญหาต่ำที่สุด 3 ลำดับ โดยเรียงจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อันดับที่ 11 เป็นผู้ละเอียดย้อนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น อันดับที่ 10 มีความคิดคล่องแคล่วสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และอันดับที่ 9 มีความนับถือตนเองว่ามีความสามารถทำเรื่องยาก ๆ ได้ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารในยุคปัจจุบันต้องมีความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ มองโลกในแง่ดี สอดคล้องกับ บุญชัย พิทักษ์ดำรงกิจ (2553, หน้า 47-51) ได้กล่าวถึงผู้นำในยุคโลกวิวัตน์ว่า ผู้นำที่ดีต้องมีคุณลักษณะ การเป็นผู้นำไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ จะพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ในแง่ความเป็นไปได้และมองโลกในแง่ดีผู้นำจะแสดงให้เห็นไว้ว่าสิ่งต่าง ๆ มีความเป็นไปได้อย่างเป็นจริง ไม่ใช่อย่างเพ้อฝันและสามารถแยกแยะความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจน

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง จากการสัมภาษณ์แล้วนำมาสังเคราะห์จนได้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ด้าน พบว่า ความเป็นผู้รู้จักเหตุ (ธัมมัญญตา) มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้ วิเคราะห์ตนเอง ทั้งข้อดีและข้อด้อย ควรศึกษาและเรียนรู้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ไม่เข้าข้างตนเอง ค้นหาข้อบกพร่องต่าง ๆ และพยายามปรับปรุงแก้ไขตนเองในทุกด้าน เช่น สุขภาพ ความรู้ ความสามารถ อุปนิสัย ความเชี่ยวชาญในเรื่องเทคนิคหรือวิชาการที่ตนเองรับผิดชอบ มีการพิจารณาแผนงาน ว่าอะไรต้องทำก่อนหลัง เป็นด้านที่มีความสำคัญเพราะจะเห็นได้ว่า ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาไม่รู้จักเหตุผล เอาแต่ความคิดตนเองเป็นใหญ่แล้วจะทำให้การบริหารงานเป็นไม่ได้จึงนับว่าเป็นข้อแรกที่สำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำ สอดคล้องกับ ทิพวดี เมฆสวรรค์ (2545, หน้า 13) กล่าวว่า คนที่จะเป็นผู้นำได้ต้องถูกฝึกบริหารความกล้า และการที่จะเป็นคนกล้าต่อสู้เพื่อความถูกต้องได้นั้น จะต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะสำคัญคือ มีความคิด ความเชื่อในสิ่งที่ตนเห็นว่าถูกต้องดีงาม มีความประสงค์ที่จะแสดงออกซึ่งความคิดความเชื่อนั้น ๆ มีมโนธรรม สัมปชัญญะขั้นสูงที่จะตัดสินใจว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ ทำในสิ่งที่ตนทำได้ จากที่ตนมีและสถานภาพที่เป็นอยู่ มีความฉลาดรอบรู้ เห็นความเชื่อมโยงของเรื่องราวต่าง ๆ รู้จักแก้ไข เข้าใจผลดี และผลเสีย มีความผูกพันยึดมั่นในความกล้าอย่างคงเส้นคงวา และมีบุคลิกภาพที่เป็นแบบฉบับของตนเอง กล้าแสดงออกถึงความเป็นตัวตนและยังสอดคล้องกับ จีระ หงส์ลดารมย์ (2546, หน้า 5) ได้สรุปลักษณะการเป็นผู้นำที่ดีคือ มีเป้าหมายแล้วสร้างแรงขับไปให้ถึง มีความอยากเป็นผู้นำ และเห็นว่าจำเป็นเพื่อบรรลุเป้าหมายให้ได้ มีความยุติธรรมไม่โอนเอียงตามอำนาจที่ไม่ไปสู่เป้าหมาย มั่นใจในตนเองทุก ๆ ด้าน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยพบว่า การรู้จักตนเอง มีแนวทางการการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 นั้นเป็นแนวทางที่ดีมาก จึงควรให้สถานศึกษาได้กำหนดให้สถานศึกษาจัดให้มีการอบรมฝึกเชิงปฏิบัติการในต่าง ๆ ในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

ผลการวิจัยพบว่า หลักการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง พบว่า มีคุณลักษณะของผู้บริหารตามหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ ดังนั้นมีข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1. สถานศึกษาควรกำหนดคุณลักษณะผู้บริหารตามหลักสัปปริสธรรม 7 และนำไปปฏิบัติกำหนดคุณลักษณะไว้ในคู่มือ โดยกำหนดเป็นคุณลักษณะที่ดีของผู้บริหาร

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- จิระ หงส์ดามย์. (2546). “ผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจไทย”. **วารสารคน. 4(1) :27-28.**
- จุลพล หนิมพานิช. (2541). **ผู้นำอำนาจและการเมืองในองค์กร**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชัยศักดิ์ ศุภระกาญจน์. (2563). **ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กร**. [ออนไลน์] ค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2563, จาก <https://spark.adobe.com/page/YLGxuPO3qkdtE/>
- ฐนิตนันท์ ทวีกระแสร. (2557). “การใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาสหวิทยาเขตเวียงเรือคำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิพวดี เมฆสุวรรณ. (2545). **กล้าคิด กล้าทำ กล้านำ กล้าเปลี่ยน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เอ็กสเปอร์เน็ท.
- ธรร สุนทรายุทธ. (2551). **การบริหารจัดการเชิงปฏิรูป : ทฤษฎีวิจัยและปฏิบัติทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: เนติกุล.
- บุญชัย พิทักษ์ดำรงกิจ. (2540). ผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์. **วารสารสามิตสาร. 53 : 47-51.**
- พงศ์ทัศ วนิชานันท์. **การศึกษาพื้นฐานในยุค โควิด-19: จะเปิด-ปิดโรงเรียนอย่างไร?**. [ออนไลน์] ค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2563, จาก <https://tdri.or.th/2020/05/basic-education-in-covid-19-crisis-reopening-school-after-lockdown/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- อรนุช โชติพิมพ์. (2555). “ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.